

OTDK-dolgozat

2023

Matuszka Eszter Anna

Külkereskedelmi Kar

**LASSÚ TÁVOLODÁS – FRANCIA POLINÉZIA GAZDASÁGI KAPCSO-
LATAINAK ÁTALAKULÁSA**

**SLOW DISTANCING - THE TRANSFORMATION OF FRENCH
POLYNESIA'S ECONOMIC RELATIONS**

Dr. Antalóczy Katalin Júlia

Kézirat lezárásának dátuma: 2022.11.07.

A KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS MINISZTERIUM ÚNKP-22-1BGE-4
KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK A NEMZETI
KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS ALAPBÓL FINANSZÍRO-
ZOTT SZAKMAI TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	2
2. FRANCIA POLINÉZIA -RÖVID ÁTTEKINTÉS	3
3. FRANCIA POLINÉZIA AZ ÁTRENDZŐDŐ VILÁGGAZDASÁGI TÉRBEN	6
4. ASZIMMETRIKUS NYITOTTSÁG, AVAGY AZ IMPORT JELENTŐSÉGE	7
4.1 Francia Polinézia importja	8
4.2 Francia Polinézia exportja.....	11
4.3A repülőgépflootta cseréje.....	13
5. REGIONÁLIS KAPCSOLATOK JELENTŐSÉGE.....	15
6. FRANCIA POLINÉZIA ÉS FRANCIAORSZÁG GAZDASÁGI KAPCSOLATAINAK VIZSGÁLATA	18
7. FRANCIA POLINÉZIA SZEREPE FRANCIAORSZÁG GEOPOLITIKAI STRATÉGIÁJÁBAN	19
8. FRANCIA POLINÉZIA ÉS KÍNA KAPCSOLATÁNAK ERŐSÖDÉSE	21
8.1 A kétoldalú kereskedelem erősödése	21
8.2. Furcsa kínai beruházás: halüzem a radioaktív hulladékkal szennyezett atollon.....	25
9. EREDMÉNYEK, ÖSSZEGZÉS	27

Ábrajegyzék

1. ábra Francia Polinézia elhelyezkedése (forrás: whereig.com, 2022)	4
2. ábra Az import és export megoszlása (forrás: WITS, 2022)	8
3. ábra: Az import megoszlása 1996-2020 között (forrás: WITS, 2022)	8
4. ábra Francia Polinézia legjelentősebb áruimportőr partnerei (forrás: ieom.fr, 2020.)	9
5. ábra Szolgáltatások importja Francia Polinéziában (forrás: ieom.fr, 2020)	10
6. ábra Francia Polinézia legfontosabb importőr országai (forrás: ISPF, 2022.)	11
7. ábra A francia polinéz javak felvásárló országai (forrás: IEOM, 2022)	13
8. ábra Az import aránya a Kelet Ázsiai régióból (forrás: WITS, 2022)	16
9. ábra Az export aránya a Kelet-Ázsiai régióban (forrás: WITS, 2022)	16
10. ábra Kínai és francia import Francia Polinéziában (forrás: WITS, 2022)	23

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat Francia Polinézia exportja (forrás: IEOM, 2022)	12
---	----

1. BEVEZETÉS

Francia Polinézia egyike Franciaország tengeren túli területeinek. Elhelyezkedését tekintve a Csendes-óceáni szigetvilág része. Francia Polinéziát öt kisebb szigetcsoport alkotja, melyeken belül összesen 118 sziget helyezkedik el. A terület gazdaságát és nemzetközi kapcsolatait a történelem során hosszú évtizedek óta meghatározza Franciaország fennhatósága.

A terület teljes belső önállósággal rendelkezik, autonómiájának mértékét mutatja, hogy a statisztikai adatszolgáltató oldalak (például Világbank) külön országgént kezelik, ezáltal pontos képet adnak annak gazdasági helyzetéről.

Az elmúlt években jelentős átrendezés kezdődött meg a világgazdaságban, így ezen belül Ázsiában és a Csendes-óceáni térségben is. Francia Polinézia Európától nagyon távolinak tűnik, és többnyire mindössze egy egzotikus, gyönyörű turisztikai célpontként jelenik meg, geopolitikai helyzete azonban stratégiai. Francia Polinézia jelentősége kiemelkedő volt Franciaország számára 1966 és 1996 között, amikor is rendkívül fontos nukleáris kísérleti központ és katonai bázis működött a szigetcsoport több részén is. Azt tapasztaljuk, hogy az átrendeződő geopolitikai térben feltehetően ma is nagyon fontos a szerepe, azonban napjainkban már egyéb gazdasági kapcsolatok a meghatározóak Francia Polinézia és az anyaország között. Dolgozatom célja tehát Francia Polinézia és Franciaország gazdasági kapcsolatainak, illetve az elmúlt évtizedekben bekövetkezett változásoknak a bemutatása. A dolgozatban megvizsgálom továbbá, hogy milyen új szereplők jelentek meg Francia Polinézia gazdasági partnerei között.

A kutatás során az alábbi kutatási kérdésekre keresem a választ: Milyen mély gazdasági kapcsolatokat ápol Francia Polinézia Franciaországgal? Hogyan változtak ezek a kapcsolatok az elmúlt évtizedek során? Melyek azok az országok, melyek gazdasági jelentősége az utóbbi időkben megnőtt Francia Polinéziában? Mi lehet a következménye ezeknek a változásoknak Franciaország és Francia Polinézia jövőbeli kapcsolataira nézve?

A kutatás jellegéből adódóan szekunder kutatást végeztem. Elsősorban a Világbank és Francia Polinézia statisztikai hivatala által biztosított jelentések feldolgozása történt. Az adatok értelmezéséhez és az összefüggések feltárásához szükséges ismereteket francia, angol, valamint magyar nyelvű szakirodalmak nyújtották.

Jelen dolgozat Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-22-1-BGE-4 kód-számú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

A kutatás előzményeként szolgált a 2020/2021-es tanév során elnyert Új Nemzeti Kiválóság Program pályázat keretein belül készített tanulmányom, melyben elsősorban Francia Polinézia történelmét, jelenlegi autonómiai státuszát vizsgáltam. Jelen Tudományos Diákköri Konferenciára készített dolgozatban forrásként felhasználtam a 2021/2022-es tanévben elkészített TDK-dolgozatomat, melyben Francia Polinézia gazdaságának legfontosabb szektorait kutattam. A dolgozat végén szót ejtettem a térség növekvő geopolitikai és stratégiai szerepéről, azonban annak részletes kifejtésére nem került sor. Az elmúlt egy év során számos előrelépés történt ezen a vonalon, így jelen dolgozatban már egy részletesebben kifejtett fejezetet tudok szánni ennek a résznek.

2. FRANCIA POLINÉZIA -RÖVID ÁTTEKINTÉS

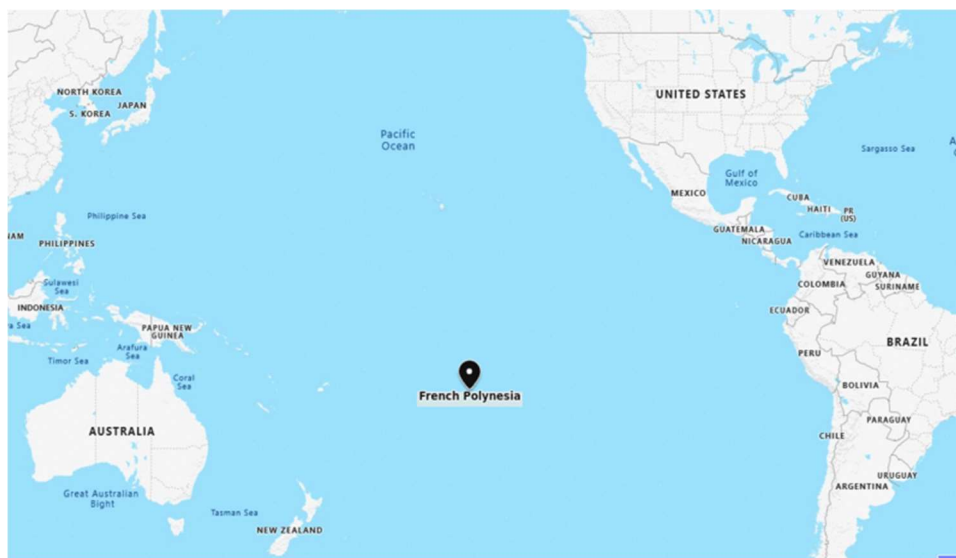
Franciaország jelenleg 12 tengeren túli területtel rendelkezik, melyek területén összesen 2,6 millió, többségében francia állampolgár él. (outre-mer.gov.fr) A tizenkét terület egy része Franciaország tengeren túli megyéjeként, mások pedig tengeren túli „collectivité”-ként, azaz közösségként vannak számon tartva. Kiemelendő, hogy a magyar nyelv szókincséből hiányoznak azok a terminus technicusok, melyek a korábbi gyarmatbirodalmak ma fennálló függelmi viszonyrendszerét, és státuszát pontosan és egyértelműen kifejeznék. Ebből fakadóan a pontos fordítások helyett számos esetben csak körülírás alkalmazható a kapcsolatok leírására. Így Franciaországra a dolgozatban időnként „anyaország”-ként hivatkozom, amely a nemzetközi szaknyelvben kizárólag a hagyományos értelemben vett gyarmati kapcsolatok leírására alkalmazható, azonban a magyar nyelvben ez a kifejezés utal a legegyértelműbben a két ország között fennálló viszonyrendszerre.

Az ország gazdaságát jelentősen meghatározta az, hogy 1966 és 1996 között Touamoutu szigetén működött a francia állam nukleáris kísérleti központja, mely a Centre d'Expérimentation du Pacifique nevet viselte. Ezalatt a három évtized alatt Francia Polinézia stratégiailag meghatározó katonai bázissá vált Franciaország életében. A beruházás a polinéz lakosság több, mint kétharmada számára biztosított munkahelyet, ezáltal pedig megélhetési forrást.

A létesítmény egyfajta stabilitást és biztonságot eredményezett az ország gazdaságának, ekkor még nem ismerték fel azokat az egészségügyi veszélyeket, amelyekkel a központ bezárása után szinte azonnal szembesülnie kellett a polinéz lakosságnak.

A nukleáris robbantások egészségügyi hatásain túl óriási törést okozott a gazdaságban az is, hogy a központ bezárásával korábban ismeretlen mértékű, tömeges munkanélküliséggel kellett szembenézniük. Elestek egyúttal azoktól az állami támogatásoktól, melyek a létesítmény fenntartását hivatottak biztosítani. (Matuszka, 2021, 6-9. oldal)

Ezt követően a polinéz kormány bizalma megingott Franciaországban, elindult egy távolodási folyamat, melynek alapvető célja az volt, hogy különböző protekcionista intézkedések bevezetésével csökkenteni tudják Francia Polinézia nagyhatalmi függését. El szerették volna kerülni azt, hogy a jövőben még egyszer hasonló helyzet álljon elő, ezért óriási hangsúlyt fektettek a belső piac fejlesztésére, minél inkább az önellátás irányába orientálva az országot. Nagyon hamar kiderült azonban, hogy ez az elgondolás nem működőképes egy ilyen kis lélekszámú országban. Francia Polinézia népessége körülbelül 275.000 fő (INSEE, 2018), mely elszórtan, alacsony népsűrűséggel oszlik el a szigetek között.

1. ábra Francia Polinézia elhelyezkedése (forrás: whereig.com, 2022)

Francia Polinézia autonómiája napjainkban igen széles körre kiterjed, területén demokratikus úton választott elnök és parlament, valamint kormány biztosítja a közigazgatás rendjét. A terület pontos jogait és kötelességeit a mindenkor hatályos francia alkotmány határozza meg. Az utóbbi években időről időre felerősödtek Francia Polinézia területén a teljes autonómiára, a Franciaországtól való elszakadásra irányuló törekvések, azonban ezek egyelőre nem értek célta.

Az Egyesült Nemzetek Szövetsége Francia Polinéziát a nem-autonóm területek közé sorolja, mely besorolás egyúttal a gyarmati uralom alól felszabadítandó területek közé is helyezi a területet. Ez a felfogás sem a francia, sem pedig a polinézi kormány számára sem elfogadható. Napjainkban a fennálló függelmi kapcsolat nem az állampolgárok elnyomását és az ország erőforrásainak kizsigerelését jelenti, sőt, a jelenlegi kapcsolat kifejezetten előnyös Francia Polinézia számára. Franciaországhoz való viszonya által számos európai uniós transzfert kap. Egyre növekvő tendenciát mutat a különböző európai uniós projektekben való részvétele. Sikeresen részt vett az Európai Unió kis- és középvállalkozásokat támogató COSME elnevezésű projektjében, a Horizont2020 projektben. Francia Polinézia fiataljai bármely más európai uniós tagállam egyetemistáihoz hasonló feltételekkel élhetnek az ERASMUS program nyújtotta lehetőségekkel. Emellett a teljes közigazgatási intézményrendszerének fenntartását a francia kormány biztosítja. 2018-ban Francia Polinézia GDP-jének 23%-át tették ki a Franciaországtól érkező pénzügyi transzferek. (Department of Foreign Affairs and Trade, 2021) Szintén a francia állam feladata az oktatás, illetve az egészségügy finanszírozása, mely ezáltal nyugat-európai színvonalon működhet.

Francia Polinézia ugyan Franciaország részét képezi, területén mégsem az Euró a hivatalos fizetőeszköz. Francia Polinézia, Új-Kaledónia valamint Wallis és Futuna területén egy valutaközösség működik, közös valutájuk a Csendes-óceáni Valutaközösségi Frank. A pénznem árfolyama rögzített. A három tengeren túli terület gazdaságában a központi bank szerepét ellátó intézmény a Csendes-óceáni Kibocsátó Intézet.

Az ország gazdaságának legmeghatározóbb részét a turizmus, és az ehhez kapcsolódó szolgáltatói szektor képezi. Ezt követően a halászatból és a gyöngytenyészetből, valamint az ebből készült ékszerekből származó export járul hozzá leginkább a gazdasági növekedéshez. Gazdasága számára a legnagyobb kihívást jelentő tényező a földrajzi elszigeteltség, mely nem csupán más országokhoz képest jelenik meg, hanem az országon belüli szigetek közötti távolságok is óriásiak. Ezzel is magyarázható az országon belül fennálló kulturális és nyelvi diverzitás, mely megnehezíti a gazdasági környezet homogénné tételét. (Matuszka, 2021, 10. oldal)

3. FRANCIA POLINÉZIA AZ ÁTRENDENZŐDŐ VILÁGGAZDASÁGI TÉRBEN

Napjainkban a globalizáció hatása egyre jelentősebben érvényesülni látszik a világ minden területén, a gazdaság minden szektorában. Nincs ez másképp Francia Polinézia gazdaságában sem. A globalizáció fogalmának egységesen, mindenki által elfogadott definíciója nem ismert, ugyanis a folyamat nagyon komplex. A közgazdászok általában az áruk, tőke- és munkaerőpiacok nemzetközi integrációjára utalnak. (WTO, 2008)

Francia Polinézia, gyarmati múltjából fakadóan Franciaországgal ápol a legrégebb óta fennálló, és legszorosabb gazdasági kapcsolatokat. Az évek előrehaladtával megjelentek azonban más országok is a szigetország gazdaságában, melyek különböző mértékben befolyásolták Franciaország szerepét.

Az ország gazdaságában az import arányának GDP-hez viszonyított növekedés vizsgálatára korlátozottak a lehetőségeink, ugyanis a Világbank adatbázisában 2000 és 2015 között nem állnak rendelkezésünkre az ország bruttó hazai termékének adatai. Azt azonban megállapíthatjuk, hogy az áruimport 1996-ban a GDP-nek 25,6 % volt, mely 2020-ra 30,2%-ra emelkedett. Az export aránya ezzel szemben jelentősen lecsökkent, 1996-ban a GDP 6,35%-a volt, mely 2015-re 2,4%-ra csökkent. A 2020-as érték is rendelkezésünkre áll, mely az export esetében a GDP 1,4%-át jelenti, azonban ez az adat a koronavírus járvány okozta nehézségek miatt torzíthatja a valós tendenciát. (Világbank, 2022). Elmondható tehát, hogy Francia Polinézia gazdasága adottságai alapján egy meglehetősen zárt gazdaságnak tekinthető, nyitottsága csupán aszimmetrikus, melyben az import oldalára nagyon fontos hangsúly helyeződik.

A globalizáció hatásai Francia Polinéziát elsősorban nem a gazdasági nyitottsági mutatók növekedésében jelennek meg, sokkal inkább abban, hogy a világrend átalakulása miatt Franciaország mellett más nagyhatalom is felismerte a Francia Polinézia elhelyezkedéséből fakadó geopolitikai és stratégiai lehetőségeit.

Az utóbbi években az átalakuló világgaazdaság egyik legmeghatározóbb szereplőjévé vált Kína, mely folyamatosan igyekszik bővíteni és mélyíteni gazdasági befolyását minden földrészen. Francia Polinézia földrajzi elszigeteltségéből fakadó óriási távolságok miatt Kína egy viszonylag közeli országnak tekinthető a régióban, mely egyre erőteljesebben igyekszik befolyást

szerzeni Francia Polinézia gazdaságában. Megállapítható azonban, hogy Francia Polinézia méretéből és gazdasági szerkezetéből kifolyólag nem elsősorban gazdasági partnerként lehet Kína számára érdekes, sokkal inkább a szigetvilág geopolitikai szempontból fontos stratégiai szerepe a jelentős.

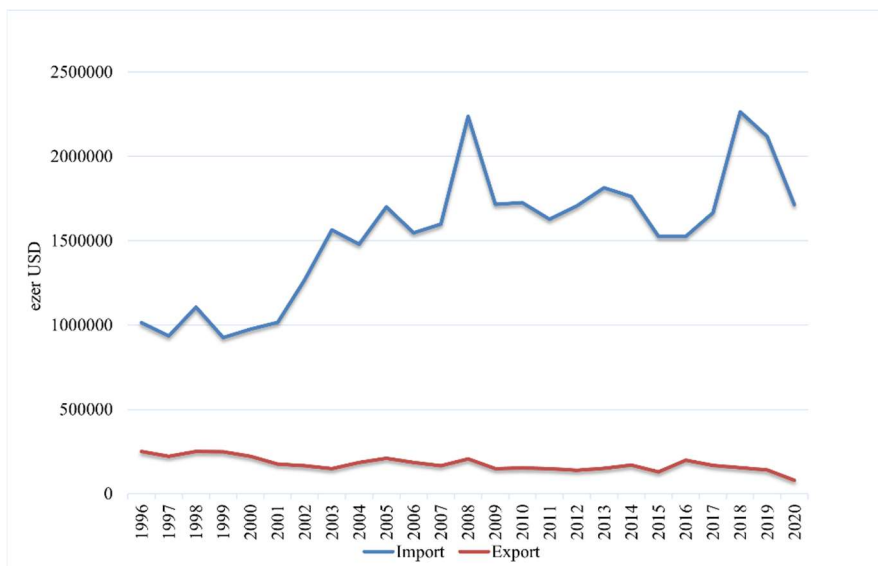
„Kína és a Csendes-óceáni szigetek mind az Ázsiai-Csendes-óceáni régió fejlődő országai és jó barátok. Jó partnerek és jó testvérek” – mondta 2018.-ban Hszi Csin-Ping Új-Kaledóniában tartott beszéde során. (Eudeline, H – Hung, J-M, 2022, 43.o). A kínai elnök ezzel a nyilatkozatával egyértelművé tette, hogy mélyíteni kívánja kapcsolatait a csendes-óceáni régióval, így Francia Polinéziával is.

Franciaország azonban továbbra is fennhatósággal rendelkezik a terület felett, így befolyása egyelőre nagyobb, mint más országoké. Indo-csendes-óceáni stratégiáját szem előtt tartva igyekszik ezt a befolyást fenntartani, sőt, megerősíteni. Franciaország is felismerte azonban a Kína által képviselt közeledési szándékokat, és nyíltan bírálta Francia Polinézia és Kína viszonyát. „Nem lehetünk egyik nap franciák, a másik nap pedig már kínaiak,” – jelentette ki Emmanuel Macron, Franciaország elnöke egy televíziós adásban egy Polinéziában magvalósuló, kínai beruházás kapcsán. (actu.fr, 2022)

Jelen helyzetben kulcsfontosságú szerepet kap a kevesebb, mint 300.000 lakossal rendelkező szigetország minden egyes lépése a gazdasági életben. Kapcsolatainak kialakítása nagymértékben befolyásolhatja nagyhatalmak világ gazdasági életben betöltött stratégiai szerepét. Francia Polinézia pedig úgy tűnik, elsősorban saját biztonságát és gazdasági jólétét igyekszik biztosítani. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint Francia Polinézia elnökének szavai: „Ma a csendes-óceáni országok nagyobb biztonságot szeretnének, ezért fordulnak partnereikhez, teljesen mindegy, hogy az Kína vagy épp az Amerikai Egyesült Államok.” (Eudeline, H – Hung, J-M, 2022, 44.o)

4. ASZIMMETRIKUS NYITOTTSÁG, AVAGY AZ IMPORT JELENTŐSÉGE

Francia Polinézia gazdaságának mérete és fejlettségi szintje elengedhetlenné teszi, hogy a mindennapi élethez is szükséges termékek legnagyobb részét import által biztosítsa.

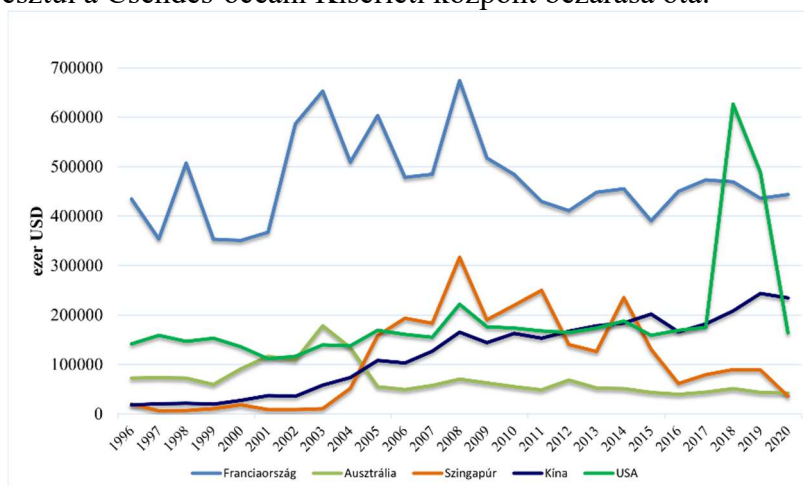

2. ábra Az import és export megoszlása (forrás: WITS, 2022)

Francia Polinézia kereskedelmi mérlegét vizsgálva megállapítható, hogy az tartósan negatív, az export értéke a történelem során mindig jelentősen elmaradt az importétól. A koronavírus járvány miatt szükségessé vált egészségügyi eszközök beszerzése, valamint a turizmus jelentős visszaesése által ez az utóbbi években még szignifikánsabbá vált. A 2. ábrán jól látszik, hogy ugyan nem szignifikáns mértékben, de az ország exportból származó bevételei évről évre csökkennek, míg az import tendenciájában növekvő, de a trendet időnként megtorpanások, visszaesések szakítják meg.

4.1 Francia Polinézia importja

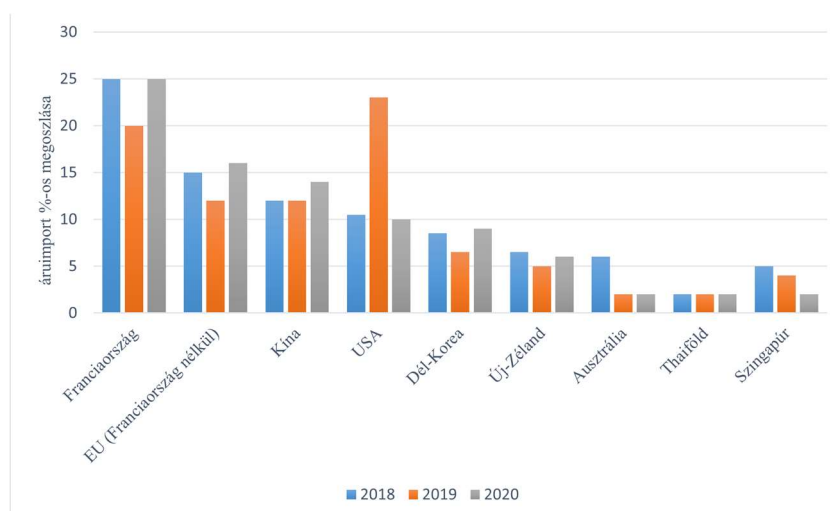
Francia Polinéziai jelenlegi külkereskedelmi partnereinek összetétele rengetegen változáson ment keresztül a Csendes-óceáni Kísérleti központ bezárása óta.

3. ábra: Az import megoszlása 1996-2020 között (forrás: WITS, 2022)

A 3. ábra Francia Polinézia legfontosabb importőr országai által szállított áruk és szolgáltatások értékét szemlélteti az 1996 és 2020 közötti időszakban. Látható, hogy egyetlen év kivételével mindvégig Franciaország az, amelyik a legjelentősebb partner az import szemszögéből vizsgálva. Az Amerikai Egyesült Államok szerepe viszonylag egyenletesnek tekinthető, a 2018-as évet leszámítva. Kína 1996-ban elhanyagolható értékben szállított Francia Polinéziába, azonban mára Franciaország után a második legfontosabb partnerré vált.

Érdekes tendenciát mutat Szingapúr is, aminek szerepe 2005 óta vált fontossá. Ezzel egy időben megfigyelhető Ausztrália Francia Polinézia felé történő exportjának visszaesése. Mindkét ország esetében a legjelentősebb árutípus a kőolaj és a különböző fosszilis tüzelőanyagok. Szingapúr területén a kétezres évek elején nagymértékben fellendült a kőolajfinomító üzemek telepítése, vélhetően ez vetette vissza Ausztrália szerepét.

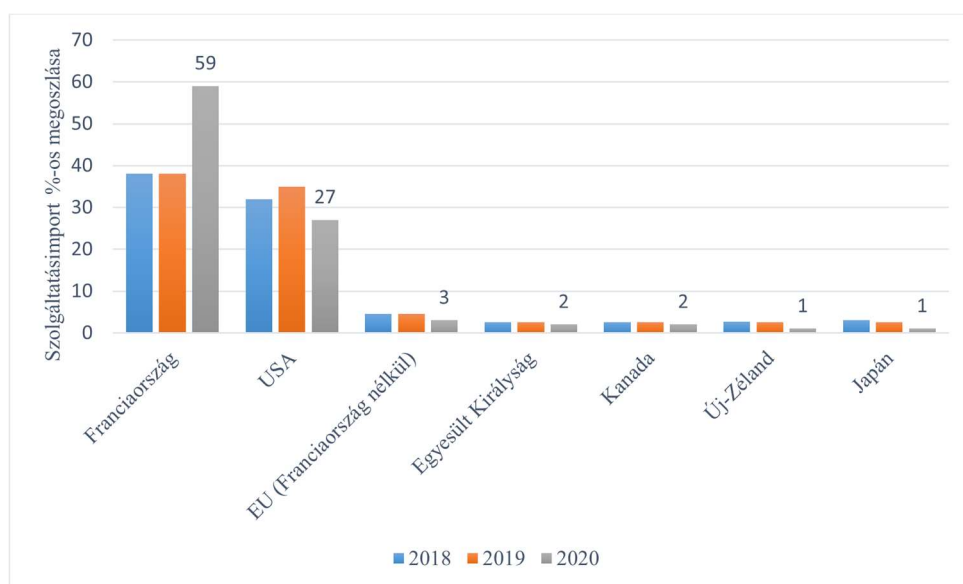
4. ábra Francia Polinézia legjelentősebb áruimportőr partnerei (forrás: ieom.fr, 2020.)

Ahogy a 4. ábra mutatja, Francia Polinézia importjának legjelentősebb hányadát továbbra is Franciaország biztosítja, ami 2020-ban 25%-ot jelentett. Ez az év a korábbi évek során megfigyelhető csökkenő tendenciát visszafordította, ugyanis a koronavírus járvány miatt a lélegeztetőgépek, orvosi felszerelések, gyógyszeripari termékek beszerzése Franciaországon keresztül történt. Természetesen ezen kívül élelmiszerek, valamint különböző repülőtechnikai berendezések, elektronikai alkatrészek is érkeznek Franciaországból. (IEOM, 2021. 10. oldal)

Az Európai Unió (Franciaország nélkül) a terület importjának 16%-át teszi ki. Kiemelkedő, hogy Francia Polinézia gyógyászati segédeszköz és gyógyszer szükségletének harmada

az Európai Unióból származik. Ezen felül élelmiszerek és autóiipari termékek importálása történik az Európai Unió területéről.

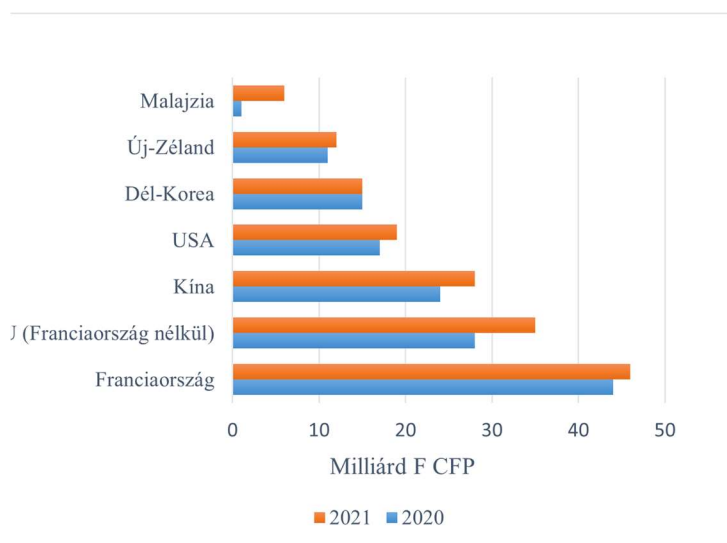
Harmadik legjelentősebb kereskedelmi partnere Kína, ahonnan Francia Polinézia elektronikai eszközeinek 40%-a származik. Ennél is nagyobb arányban importálják Kínából a különböző háztartási gépeket, és a textilféléket. Ez utóbbiból az ország teljes szükségletének 50%-át biztosítja Kína. 2020-ban az Amerikai Egyesült Államok az import 10%-áért felelt, azonban ahogy az 1. ábrán is látható, ez az arány 2019-ben jóval magasabb volt, ennek oka a következő, fejezetben olvasható részletesebben.

5. ábra Szolgáltatások importja Francia Polinéziában (forrás: ieom.fr, 2020)

Az 5. ábrán a szolgáltatási szektorban történő import százalékos megoszlása látható a legfőbb partnerek között. Egyértelműen megállapítható, hogy 2020-ban Franciaország jelentősége ezen a területen jelentősen megnőtt. Az importált szolgáltatások 59%-a származott Franciaországból, míg az ezt megelőző években ez a szám folyamatosan 40% alatt maradt. A Franciaország által biztosított szolgáltatások közé sorolható elsősorban az idegenforgalom, a vállalkozások számára nyújtott szolgáltatások, valamint a távközlési szolgáltatások. Az arányszám 2020-ban történt jelentős növekedése nem a Franciaországból érkező szolgáltatások összértékének növekedésével magyarázható, hanem a többi ország szerepének visszaesésével a koronavírus járvány miatt.

Az Amerikai Egyesült Államok elsősorban a légi közlekedéshez kapcsolt szolgáltatások és a telekommunikációs szolgáltatások importja miatt szerepel a második helyen az importőr országok között. (IEOM, 2021)

6. ábra Francia Polinézia legfontosabb importőr országai (forrás: ISPF, 2022.)

A 6. ábrán látható, hogy 2021-ben Franciaország több, mint 45 milliárd Csendes-óceáni valutaközösségi Frank (372.234.857 euró) értékben exportált Francia Polinézia területére. Ettől jelentősen elmarad a többi ország és régió. A diagramon jól látható, hogy a 2020-as világjárvány után 2021-ben a legfőbb kereskedelmi partnerek által szállított áruk és szolgáltatások értéke növekedett. (IEOM, 2022)

Megállapítható tehát, hogy mind a szolgáltatások, mind az áruk importja esetén kiemelkedő szerepet kap Franciaország, és igen szoros kereskedelmi kapcsolat figyelhető meg a két ország között. Ezt követően azonban a világ vezető gazdasági nagyhatalmai, Kína és az Amerikai Egyesült Államok tud a legjobban érvényesülni.

4.2 Francia Polinézia exportja

A Francia Polinézia által exportált termékek, és ezek felvevőpiaca viszonylag korlátozott. Az árusított termékek leginkább helyi előállítású, magas minőségű, jelentős kézműves munkát igénylő árucikkek, mint például a gyöngyök, az ezekből készült ékszerek, de jelentős mennyiséget exportálnak kókuszolajból, és különböző kozmetikai szerekből is.

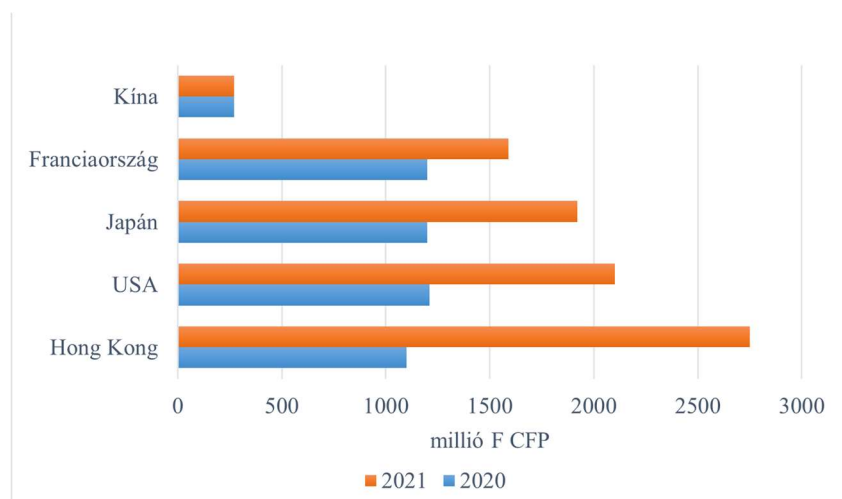
millió F CFP-ben	2018	2019	2020	2021
<i>gyöngy</i>	7655	5038	2474	4921
<i>hal</i>	1509	1819	854	1786
<i>noni</i>	677	608	465	467
<i>kókuszolaj</i>	584	489	457	639
<i>vanília</i>	666	791	380	555
<i>monoi virág</i>	369	349	266	267
<i>gyöngyház</i>	210	240	183	176
<i>sör</i>	20	22	6	7
<i>egyéb</i>	655	675	553	523
<i>összesen</i>	12344	10029	5639	9341

1. táblázat Francia Polinézia által exportált termékek (forrás: IEOM.,2021)

Az 1. táblázatban is jól látszik, hogy a 2020-as év óriási visszaesést okozott az export területén, és ezt a legtöbb termék esetében 2021-ben sem sikerült még a koronavírus járvány előtti szintre visszaemelni.

Látható azonban az is, hogy a gyöngyök (valamint az ezekből készült ékszerek) exportja már a vírus előtt, 2019-ben jelentősen lecsökkent. Ennek oka egyrészt a különböző környezetvédelmi előírások által alkalmazandó szigorú szabályrendszer. Egyre több szabályozás vonatkozik a kagylók biológiai ciklusaiba történő beavatkozás korlátozására vonatkozóan. Másrészt megfigyelhető a nemzetközi piacon a japán és kínai gyöngyök elterjedése, mely a nagyipari kitermelésből fakadóan, a méretgazdaságosság elvének megfelelően olcsóbban tudja árusítani termékeit.

1996-ban Francia Polinézia legjelentősebb export partnere egyértelműen Japán volt, egészen 2000-ig. A Világbank adatai 2015-ig állnak rendelkezésünkre, ekkor Japánt Hong Kong, majd az Amerikai Egyesült Államok és Franciaország követte.

7. ábra A francia polinéz javak felvásárló országai (forrás: IEOM, 2022)

A 7. ábrán látható a Tengerentúli Kibocsátó Intézet 2021-es külkereskedelmi jelentésének részlete, mely Francia Polinézia legfontosabb export partnereit hivatott szemléltetni 2020-ra és 2021-ra vonatkoztatva. 2020-ban hozzávetőlegesen megegyezett a négy legszámottevőbb partner felé történt értékesítés aránya, azonban ez 2021-re már egyértelműen megváltozott. Jelenleg Hong Kong tekinthető a legfontosabb partnerek, és az elmúlt évtizedek tendenciáival ellentétben nem Japán, hanem az Amerikai Egyesült Államok követi ebben a listában.

4.3 A repülőgépflootta cseréje

Francia Polinézia gazdaságának legfőbb szektora a turizmus. A földrajzi elszigeteltségéből fakadóan a desztináció reálisan csak légi közlekedés útján közelíthető meg. 1996-ban, a növekvő kereslet hatására megalapították az Air Tahiti Nui légitársaságot, melynek központja Papeete városában található. A légitársaság nemzetközi járatai 2022-ben Los Angeles, Tokió, Párizs, Auckland és Seattle repülőtereiről szállítanak utasokat Francia Polinézia területére. (air-tahitinui.com)

Egészen 2019-ig öt utasszállító repülőgépből állt a társaság flottája. Mind az öt gép 2001 óta üzemelt, és a francia székhelyű Airbus cég gyártmányai voltak. 2019-ben azonban sor került a teljes repülőgép állomány cseréjére, a francia Airbus 340-300 típusú gépek helyett pedig egy-

gyel kevesebb, négy darab Boeing 787-9 típusú repülőgép került a flottába. A négy repülőgépből kettőt újonnan vásárolt a légitársaság, kettőt pedig a Los Angelesi székhelyű Air Lease Corporation nevű vállalatnál lízingel.

Ez a beruházás az, ami a 4. ábrán jól láthatóan 2019-ben az Amerikai Egyesült Államokat a legjelentősebb importőr országgá tette Francia Polinézia gazdaságában.

A légitársaság honlapján az olvasható, hogy a „Dreamliner-flottánk új fejezetet nyit Tahiti és a világ összekötésének büszke történetében. Kiválasztottuk a szerintünk legjobb repülőgépet az égen, a Boeing 787-9-et.” (airtahitinui.com) Ez alapján a váltás igen sok kérdést felvet Francia Polinézia és Franciaország gazdasági és különösen politikai kapcsolatát illetően, melyek közül a legfontosabb: Miért amerikai gyártmányú gépekre cserélte a teljes francia gyártmányú flottáját egy francia fennhatóság alá tartozó terület légitársasága?

Ahhoz, hogy erre a kérdésre megpróbáljak választ adni, megvizsgáltam a különböző repülőgép típusok maximális hatótávolságait, melyek Francia Polinézia elhelyezkedéséből fakadóan döntő szempontnak bizonyulhatnak. A korábban használatban lévő Airbus 340-300 típusú repülőgépek 7.400 tengeri mérföld (13.704 km) távolság megtételére (airbus.com) voltak képesek, míg a frissen vásárolt Boeing 787-9-es gépek esetében ez a szám 7.565 tengeri mérföld (14.010 km). Létezik azonban az Airbus cégnek is olyan gyártmánya, amely 14.800 km távolságot is képes leszállás nélkül repülni, ez pedig az Airbus 380-as repülőgép. A hatótávolság ugyan egy elszigetelt helyen található desztináció esetén kulcsfontosságú lehet, a különbségek nem olyan jelentősök, hogy ez a váltást indokolhatná.

A repülőgépek megvásárlása egyenként 250 millió dolláros listaáron történt. (Air Tahiti Nui, 2020). Az információ a légitársaság éves jelentéséből derül ki, a hasonló konfigurációkkal rendelkező Airbus modell, az A350-900 típusú gép 317 millió dollárba került az erre irányuló keresésem alapján. (aerocorner.com, 2018.). Ez alapján a Boeing gépe alacsonyabb áron volt beszerezhető, azonban ezt fenntartásokkal szükséges kezelni, ugyanis arról nincs információnk, hogy ha folytattak volna tárgyalásokat az Airbus céggel, akkor a jegyzett ár a teljes flotta lecserélése esetén csökkenhetett volna-e.

Az átállásról szóló megállapodás már 2015-ben létrejött, a légitársaság nyilatkozataiból nem derül ki, hogy mi a valódi oka annak, hogy a francia cég legnagyobb konkurensének gyártmányaival frissítik a flottát. Az Air Tahiti Nui többször is kifejezte elkötelezettségét a Boeing felé, azt a minőséggel, megbízhatósággal és hatékonysággal azonosította.

Egy olyan stratégiai szerepet betöltő, a turizmust kiszolgáló szolgáltatói szektorban történt óriási változásról van szó, amely gazdasági szempontokkal látszólag nem alátámasztható. Fontos megjegyezni, hogy ez egy olyan lépés volt Francia Polinézia részéről, ami valószínűsítőleg a Franciaországhoz való viszonyát hivatott előjelezni a következő évtizedekre, beleil-leszkedve abba a tendenciába, mely folyamatos távolodást mutat Franciaországtól.

5. REGIONÁLIS KAPCSOLATOK JELENTŐSÉGE

A fenti fejezetekben kifejtettem, hogy a globalizáció hatására Francia Polinézia legjelentősebb kereskedelmi partnereivé gazdasági nagyhatalmak váltak. A kutatási kérdéseim közé tartozott azonban, hogy milyen szintű regionális gazdasági kapcsolatokat figyelhetünk meg a Csendes-óceáni térségben, ezek milyen mély partneri kapcsolatot eredményeznek a régióban.

Francia Polinézia kereskedelme a Világbank adatai alapján óceániai-csendes-óceáni övezetben lévő szomszédjaival alacsony. 2021-ben az import 9%-át (17,6 milliárd CFP) és a helyi export 2%-át (210 millió CFP) tette ki.

A behozatal főként Új-Zélandról (a regionális behozatal 71%-a 2021-ben) és Ausztráliából (20% 2021-ben) származik. Francia Polinézia főleg Új-Zélandról importál élelmiszereket (különösen hús és tejtermékeket). Ezek 2021-ben 7,2 milliárd Csendes-óceáni valutaközösségi Frank értékűek voltak. Ezt követik a fémtermékek, melyek értéke 1,6 milliárd, a faipari termékeké pedig 1,2 milliárd F CFP volt.

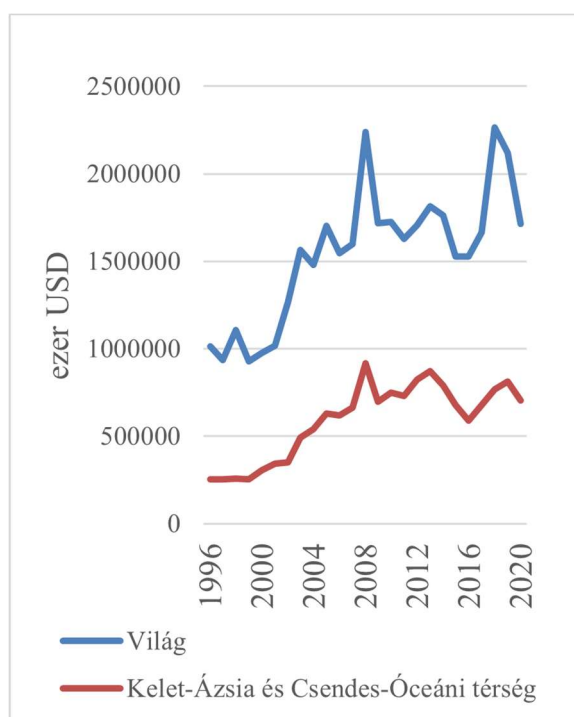
Ausztrália szintén elsősorban élelmiszert exportál Francia Polinézia területére, ennek értéke 2021-ben 2,1 milliárd F CFP volt. Ezen túl jelentős (de az utóbbi évtized során jelentősen visszaesett) az üzemanyag behozatal is, ami 0,8 milliárd valutaközösségi frank értékben valósult meg az elmúlt év során.

Francia Polinézia exportja 2021-ben elsősorban Új-Kaledónia felé irányult (49%, azaz 102 millió CFP-frank értékben). Ezzel megelőzte Új-Zélandot, ahová az export 36%-a irányul. Új-Kaledónia irányába elsősorban gyöngyök, gyöngyökből készült ékszerek, szoknyák és különböző tradicionális ruhaviseletek exportja valósul meg.

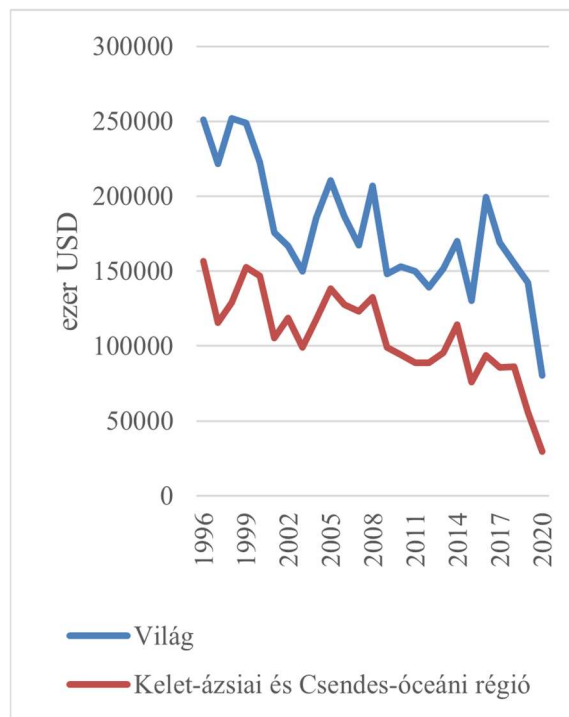
Új-Zélandra ezzel szemben a legjelentősebb export-termékek az újrahasznosításra váró hulladékok, valamint a monoi (egy virág, melyből különböző magas minőségű, luxus árkategóriájú kozmetikumok készülnek). (IEOM, 2022, 50.o)

Ugyan a legközelebbi országokkal való kereskedelmi kapcsolatai nem túl mélyrehatóak, ugyanez nem mondható el a teljes kelet-ázsiai és Csendes-óceáni régió vizsgálatakor. Természetesen ekkor figyelembe kell vennünk, hogy az ilyen szintű régió besorolásnál óriási jelentőséggel bír Kína gazdasági szerepe.

Megállapítható, hogy ezen régió összességében mind Francia Polinézia importjának, mint exportjának meghatározó piaca.

8. ábra Az import aránya a Kelet Ázsiai régióból, forrás: WITS, 2022

9. ábra Az export aránya a Kelet-Ázsiai régióban, forrás: WITS, 2022

A 8. ábrán látható, hogy a teljes import arányának körülbelül harmadát teszi ki a Kelet-Ázsiai és Csendes-óceáni régió általi import. Nincsen ez máshogy az export esetén sem, melyet az 9. ábra szemléltet.

A szorosabb értelemben vett regionális kapcsolatok vizsgálatakor a Csendes-óceáni térséget vehetjük figyelembe, így fontos ennek pontos meghatározása is. A Csendes-óceáni régió 14 kis önálló szigetgazdaságot és 8 „anyaországhoz” köthető területet foglal magába. Az előbbi kategóriába tartozik Fiji, a Salamon-szigetek, Kiribati, Nauru, Pápua Új-Guinea, Szamoa, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, a Cook-szigetek, Niueu, Új-Zéland, a Marsall-szigetek és Palau. A függő területek közé pedig Guam, Mariana szigetek, Amerikai Szamoa, Norfolk, Tokelau, Új-

Kaledónia, Wallis és Futuna, valamint Francia Polinézia sorolható. Szintén a régióba tartozik kettő, az előbb felsoroltakhoz képest abszolút nagyhatalomnak tekinthető Ausztrália és Új-Zéland is.

A regionális gazdaság vizsgálatakor nagyon fontos tényező, hogy a régió egy óceáni régió, a szárazföld aránya nagyon alacsony az óceán területéhez képest. Nagyon ritkán lakott országokról beszélhetünk, teljes lakossága 35 millió ember, melyből 31,5 millió a három legnagyobb országban, Ausztráliában, Új-Zélandon és Pápua Új-Guineában él. A kereskedelmet nehezítő körülményként említhetjük az óriási távolságokat az egyes szigetországok között, sőt, az adott országon belüli lakott területek közti távolságok is jelentősek. A régió belüli távolság két ország közt átlagosan 3300 kilométer. Viszonyításképpen, Franciaország és a többi európai uniós ország távolsága átlagosan csak 835 kilométer. (IEOM, 2011, 4.o)

A területet a távolságokból is adódóan erős heterogenitás jellemzi az országok politikai helyzetét, gazdasági fejlettségi szintjét illetően is. A régió belül találhatóak fejletlen és fejlett országok is.

Francia Polinézia és szigetvilág többi országa közötti gazdasági és kereskedelmi lehetőségek igen korlátozottak fogyasztási javak, szolgáltatások és pénzügyi tranzakciók esetében is. Bevételek és kiadások szempontjából a teljes pénzmozgás kevesebb, mint egy százaléka köthető a kis szomszédos gazdaságokhoz. Francia Polinézia és Új Kaledónia autonómiai státusza, mérete és gazdasági szerkezete hasonló, e két ország között megfigyelhető egy kicsivel szorosabb kapcsolat, mint a többi ország esetében. A regionális nagyhatalmakhoz, Ausztráliához és Új-Zélandhoz kapcsolódó viszonya sem túl mély, a teljes polinéz tranzakciók 5%-a köthető ide. (IEOM, 2011, 3.o)

A „szomszédokkal” folytatott árukereskedelem elhanyagolható mértékű, ez elsősorban azzal magyarázható, hogy a kis szigetországok által előállított termékek palettája igen hasonló, így az Új-Zélandra és Ausztráliába történő export sokkal jelentősebb.

Francia Polinézia gyenge kapcsolata a szomszédos országokkal és viszonylag szoros kapcsolata az Európai Unióval különböző megállapodásokkal is magyarázható. Francia Polinézia köszönhetően annak, hogy Franciaország tengeren túli területeként van számontartva, sokkal integráltabb kapcsolatot tud fenntartani az Európai Unióval, mint a térség legtöbb országa, ez egy viszonylag nagyfokú biztonságot jelent számára a többi országhoz viszonyítva. Ez a státusz azonban azzal is jár, hogy Francia Polinézia több regionális gazdasági szerződésből kimaradt.

Nem írhatta alá többek között a SPARTECA szerződést (South Pacific Regional Trade and Economic Cooperation Agreement), a PICTA szerződést (Pacific Island Countries Trade Agreement), és nem része az MSG-nek (Melanesian Spearhead Group) sem. Sz ezeket a szerződéseket aláíró felek esetében megfigyelhető az a tendencia, hogy a volt gyarmatok korábbi anyaországukkal való kapcsolata folyamatosan halványul, egyre kevésbé jelentős a gazdaságukban.

Ezek a regionális együttműködési kezdeményezések a kétezres évek elején kezdődtek, Francia Polinézia a francia fennhatóság következtében ezekből kimaradt. Ettől függetlenül saját nevében, közvetlenül folytathat érdekképviselői tárgyalásokat különböző régiós gazdasági fórumokon. (IEOM, 2011, 4.o)

6. FRANCIA POLINÉZIA ÉS FRANCIAORSZÁG GAZDASÁGI KAPCSOLATAINAK VIZSGÁLATA

A 18. század során az angolok és a franciák között folyamatos gyarmatosítási harcok zajlottak le. Franciaország uralkodója XVI. Lajos volt 1791-ben, amikor a francia csapatok elfoglaltak több csendes-óceáni szigetet is. Tahiti területén ekkor a Pomare család uralkodott, és sokáig elég erpsnek bizonyult ahhoz, hogy ellenálljon a francia csapatoknak, egészen 1842-ig, amikor Franciaországnak végül sikerült egy protektorátust felállítani sziget területén is. A Tahitiben uralkodó király halála után, 1877-ben trónra kerülő utód kevésbé volt elkötelezett a királyság fennmaradásának érdekében, így apja halála után három évvel ratifikálta a franciák által létrehozott annektációs egyezményt. 1880. december 31-én megszűnt a Tahiti Királyság, és hivatalosan is létrejött az Établissement français de l’Océanie, azaz Csendes-óceáni Francia Gyarmat. 1946-ban vált a térség tengeren túli területté, ezután pedig Francia Polinézia autonómiája fokozatosan növekedett, mígnem 1984-ben teljes belső autonómiához jutott. (Matuszka, 2021, 2-3. oldal)

Franciaországot a mai napig Francia Polinézia első számú kereskedelmi partnereként tartjuk számon. A 2020-ban az egész világgazdaságot felforgató koronavírus járvány eredményeképp ennek a jelentősége megnőtt. Franciaország mind a mai napig a szolgáltatások vezető fogyasztója és szállítója, 2020-ban Francia Polinézia szolgáltatás-kereskedelmének 58%-át tette ki (nem elhanyagolható azonban a tény, miszerint a legfőbb szolgáltatás, a turizmus jelentős visszaesést tapasztalt ebben az évben).

2020-ban általánosan tapasztalható volt a nemzetközi cserék világszintű csökkenése a szolgáltatások szektorában, így Franciaország elsőszámú pozíciója eredendően megerősödött. A koronavírus járvány első évében ez 35 milliárd Csendes-óceáni Valutaközösségi Frank értéket jelent Franciaország és Francia Polinézia között. Ehhez elsősorban az államigazgatási szervek és intézmények által igénybe vett szolgáltatások, valamint az oktatás, egészségügy, távközlési szolgáltatások biztosítása járul hozzá. Megállapítható, hogy a Francia Polinézia által importált szolgáltatások 55%-át, 18 milliárd CFP frank értékben Franciaország nyújtja.

Hasonló tendencia figyelhető meg az árukereskedelem tárgykörében is, Franciaország ebben a kategóriában is vezető kereskedelmi partnernek tekinthető. 2020-ben a teljes árukereskedelmének negyede Franciaországhoz köthető. Franciaországból érkezik az élelmiszerimport harmada, különböző repülőgépipari beruházási javak, valamint a gyógyszeripari termékek közel fele. Ezek értéke 2020-ban 44,5 milliárd F CFP volt. (IEOM, 2022, 50.o)

2021-ben már csak a negyedik helyen szerepelt Franciaország a polinéz termékek vásárlói között, korábban azonban a második helyen állt, az Amerikai Egyesült Államok mögött. Franciaország a kókuszolaj export 98%-ának a felvásárlója, de alapvető vásárlónak számít a vanília és a monoi esetében is, az ebből származó bevételek 1,2 milliárd F CFP-vel egyenlőek. Franciaország és Francia Polinézia közti áruforgalmi deficit 2020-ban 43 milliárd Csendes-óceáni Valutaközösségi Frankot tett ki. (IEOM, 2022, 50.o)

7. FRANCIA POLINÉZIA SZEREPE FRANCIAORSZÁG GEOPOLITIKAI STRATÉGIÁJÁBAN

A Csendes-óceáni térségben Francia Polinézián kívül több más francia fennhatóságú terület is található. Ilyen Új-Kaledónia, Wallis és Futuna valamint Mayotte is, így a régióban összesen több, mint másfél millió francia állampolgár él, és Franciaország kizárólagos gazdasági területeinek háromnegyede itt helyezkedik el. Franciaország elnöke, Emmanuel Macron 2018-ban bejelentette Franciaország indo-csendes-óceáni stratégiáját. A térségben jelenleg is több, mint 7000 francia katona állomásozik a szuverenitás megőrzésének érdekében.

Franciaország az indo-csendes-óceáni térség országa, így egy olyan stabil nagyhatalommá szeretne válni, ami a szabadság és más jogok tiszteletben tartását hirdeti. A stratégiát négy alappillér mentén kívánja az ország megvalósítani. A legfontosabb pillér a terület biztonsága és védelme, mivel a régió a nemzetközi tengeri kereskedelem fontos színhelye. A második

tényező a gazdaság, és az infrastruktúra összekapcsolása, az indo-csendes-óceáni térség fejlesztése. Harmadik szempontként Emmanuel Macron a hatékony multilateralizmus előmozdítását tűzte ki. A negyedik alappillér pedig a közös javak, a környezet és a biodiverzitás megőrzése. (La stratégie de la France dans l'Indopacifique, 2022)

Franciaország az Európai Unió egyetlen olyan tagállama, mely rendelkezik területtel az indo-csendes-óceáni régióban, ráadásul a világ második legnagyobb kizárólagos gazdasági területét tudhatja magáénak a két óceánon, mely 10,2 millió négyzetkilométer nagyságra terjed ki.

A stratégia egyik fő célja a szuverenitás és a francia területek megőrzése és erősítése, és a területek igényeinek kielégítése. Ebből kifolyólag fontos szerepet kapnak a stratégia megvalósításában a gazdasági és oktatási együttműködések megerősítései a régió országaival, valamint az országok innovációs képességeinek növelése. Franciaország fontosnak tartja ezen kívül a különböző regionális együttműködésekben alapuló értékteremtést, helyi kutatóközpontok létrehozásával.

A stratégia megvalósításában kulcsfontosságú szerepet kapnak Franciaország tengeren túli területei, így közülük az egyik legjelentősebb, Francia Polinézia is. Ezen területek szerepe elsősorban az elhelyezkedésükön alapul. Óriási kiterjedésű óceán tartozik hozzájuk, valamint a nyersanyagokban gazdag területek a jövőben Franciaország „kamrájaként” funkcionálhatnak. Ezek az országrészek lehetőségeikhez mérten igyekeznek aktívan részt venni a regionális együttműködésekben, a problémás kérdések (mint például a tengeri területek felügyelete) középpontjában állnak. Végül pedig, nagy jelentőséggel bír a területek európai dimenziója is, Franciaországnak célja, hogy a tengeren túli területei az Európai Unió jövőbeli stratégiája által annak integrált részeivé váljanak.

A megjelölt célok elérése érdekében a francia állam több intézkedést is véghez vitt, és számos másik jelenleg is folyamatban van. A francia területek szuverenitásának fenntartásához szükséges közvetlen felügyeletet biztosít, fegyveres haderő jelenlétét biztosítja Francia Polinézia területén is. Franciaország folyamatosan mélyíti fegyveres kapcsolatait a térség legfontosabb partnereivel, valamint nyomatékosítani kívánja a nukleáris fegyverek használata elleni álláspontját. A klímavédelmi célok eléréséhez együttműködést folytat a South Pacific Defense Ministers' Meeting tagállamaival. (La stratégie de la France dans l'Indopacifique, 2022)

A gazdasági jellegű célokhoz szükséges pénzügyi támogatásokat biztosít az agrár és élelmiszeripar fejlesztéséhez, mellyel az importtól való függést igyekszik csökkenteni. Franciaország biztosítja a térségben a nemzetközi kereskedelmi egyezmények betartását, lépéseket tesz a megújuló energiaforrások előállításához szükséges infrastruktúra fejlesztésében. Franciaország erősíteni kívánja a csendes-óceáni térség Európai Unióval folytatott partnerségét, ezért minden erejével azon dolgozik, hogy az indo-csendes-óceáni stratégiát az Európai Unió is adoptálja, és Franciaország teljes értékű részeként tekintsen a tengeren túli területeire.

Megállapítható tehát, hogy Franciaország mélyíteni kívánja Francia Polinéziával való kapcsolatát. Francia Polinézia gazdasága azonban meglehetősen nagy autonómiával rendelkezik, így többek között annak külkereskedelmét sem tudja közvetlenül befolyásolni Franciaország, ezért különböző fejlesztésekkel, együttműködésekkel igyekszik a közte és a fennhatósága alatt álló terület kapcsolatát szorosabbra fűzni. Stratégiai szempontból erre szükség is van, hiszen az utóbbi években a Kína és Francia Polinézia közti gazdasági kapcsolatok jelentősen felélénkültek.

8. FRANCIA POLINÉZIA ÉS KÍNA KAPCSOLATÁNAK ERŐSÖDÉSE

Kína világgazdasági szerepe a kétezres évek folyamán óriási fejlődésen ment át, mára a világ egyik vezető gazdasági nagyhatalmává vált az Amerikai Egyesült Államok mellett, befolyását folyamatosan igyekszik kiterjeszteni

8.2 8.1 A kétoldalú kereskedelem erősödése

A kétoldalú kereskedelemmel kapcsolatosan megállapítható, hogy Kína gazdaságában a Csendes-óceáni szigetországokkal való kereskedelem mértéke elhanyagolható, a teljes kereskedelmének csupán kevesebb, mint egy százaléka irányul a térség felé. (Eudeline, H – Hung, J-M, 2022, 36. o) A másik oldalról viszont egyértelműen elmondható, hogy a Csendes-óceáni szigetek egyik legfőbb kereskedelmi partnerének számít Kína.

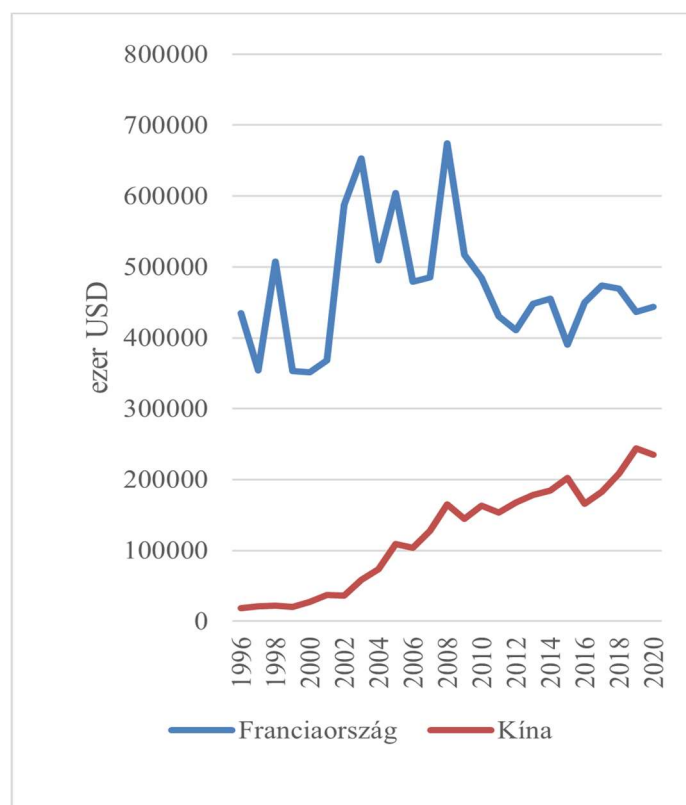
A 3. ábrán jól látható, hogy a Kínából érkező import óriási mértékben növekedett az utóbbi évtizedben. Ugyan még mindig Franciaország szállít a legnagyobb értékben Francia Polinézia területére, a kínai befolyás egyre jelentősebbé válik. A fennálló helyzetben az országnak elengedhetetlen érdeke a kínai kapcsolatok fenntartása és ápolása, ugyanis a gazdaság kulcsfontosságú szereplőjévé vált.

Francia Polinézia gazdaságának legfontosabb szektora a turizmus, mely során a Kína felé történő értékesítést nagymértékben hátráltatja, hogy nem elérhető közvetlen repülőgépjárat a két ország között, valamint Francia Polinézia továbbra is luxus-desztinációnak számít, így a kínai társadalom csak igen kis hányada engedheti meg magának az ott eltöltött üdülést.

Napjainkban egyre elterjedtebbek az egy-két napos, úgynevezett stopover utazások, amelyek a végső desztinációhoz való utazás közben tett kitérőnek felelnek meg, a csatlakozó repülőgép indulásáig. Egyre több ország használja ki az ebben rejlő potenciálokat, felkeltve az érdeklődést egy későbbi, hosszabb visszatérés reményében. Francia Polinézia számára azonban igen korlátozottak a lehetőségek e tekintetben. Ez azzal magyarázható, hogy jelenleg is Franciaország felel a bevándorlás ellenőrzéséért és a vízumok kiadásáért. Franciaország az utóbbi években észrevehetően megnövelte a kínai turisták vízumkiadásának ügyintézési idejét, a feltételeket szigorúbbá tette. Jelenleg több, mint száz olyan ország van, melynek francia vízumra van szüksége ahhoz, hogy Francia Polinézia szigetvilágát élőben is megcsodálhassa és belép-hessen az ország területére. Francia Polinézia kormánya már többször is fordult Franciaországhoz azzal a kéréssel, hogy módosítsák a francia törvényeket, ezzel megkönnyítve a turisták számára a polinéz területekre való bejutást. Céljuk, hogy többek között a kínai turistáknak rövid-lejáratú, tranzit vízumokat tudjanak kiadni a Tahiti nemzetközi repülőtérre való érkezéskor, azonban ezek a kezdeményezések eddig mindig megghiúsultak és úgy tűnik, Franciaország nem is szándékozik olyan lépéseket tenni, melyek Kína jelenlétét bármilyen formában is elősegítenék a régióban. (Maclellan, N, 2021, 15-16.o)

A régió, és így Francia Polinézia is, Kína számára is egyre jelentősebb partnerré kezdett válni, ugyanakkor részéről ez nem közvetlenül a kereskedelem színterén nyilvánul meg. Gazdasági bevonódása a Csendes-óceáni térségben relatívan alacsony a többi régióhoz képest, azonban a szigetországok kis gazdasági méretének köszönhetően sokkal kevesebb erőforrás

befektetésével tud stratégiai fontosságú tengeri területeket befolyása alá vonni. Franciaország indo-csendes-óceáni stratégiája elsősorban a szuverenitása megőrzésére, a terület védelmére helyezi a hangsúlyt, kiindulva abból a tényből, hogy fennhatósággal rendelkezik a terület felett. Kínának ezzel szemben a Francia Polinéziai kapcsolatait sokkal távolabbról kell elkezdnie kiépíteni. A nyugati hatalmakkal és főleg Franciaországgal fennálló, történelmi múltra visszavezethető kapcsolatrendszerét szükséges az érvényesüléshez megtörnie.

10. ábra Kínai és francia import Francia Polinéziában, forrás: WITS, 2022

Ennek megvalósításához elsődleges feladat volt az állampolgárok gondolkodásmódjának, Kínáról kialakított képének formálása, megváltoztatása. Alapvető céljuk volt, hogy Kínáról egy pozitív kép alakuljon ki a polinéz lakosság fejében. A Kínát elfogadó és támogató közvélemény megteremtéséhez a Konfuciusz Intézet biztosított alapot Francia Polinéziában. Francia Polinézia egyetemén együttműködés indult 2012-ben kínai egyetemekkel, 2013-ban pedig hivatalosan is megjelentek az egyetemi palettán a Konfuciusz Intézet által biztosított kurzusok és programok.

Kína célja ezzel a lépéssel egyértelműen az volt, hogy közös gondolkodásmódot, identitást alakítson ki Francia Polinéziával. Kína ma már egyértelműen nem tekinthető gazdasági szempontból fejlődő országnak, a Csendes-óceáni térséggel való kommunikációja során mégis annak vallja magát. (Eudeline, H – Hung, J-M, 2022, 43.o)

Kína ugyan nem tett szert első körben óriási befolyásra Francia Polinézia gazdaságában, azonban a Kína felé semlegessé, és egyre inkább befogadóvá váló gondolkodás és nyitottság a későbbiekben óriási előnyt jelenthet számára. Egy másik tengeren túli terület, Új-Kaledónia kongresszusának elnöke, Roch Wamytan így fogalmazott: „Nem félünk Kínától. Franciaország, nem pedig Kína gyarmatosított minket.” (Eudeline, H – Hung, J-M, 2022, 44.o)

Kínának kulturális szempontból is fontos Francia Polinézia. Teljes lakosságának közel 10%-a korábbi kínai bevándorló. (ITM, 2022, 44.oldal) A Polinéziába érkező bevándorlók azonban „régikínaiak” voltak, akik Tajvant támogatták, és a Kínai Népköztársaság ellen fordultak. Az évek során azonban sikerült teljesen integrálódniuk a polinéz társadalomba, és a Tajvanhoz fűződő kapcsolatuk szép lassan teljesen elhalványult.

Peking egyre nagyobb hangsúlyt fektet gazdasági céljainak elérése érdekében a tengeren túli kínaiakkal való kapcsolataira, hisz a diaszpórákban élő állampolgáraiknak nemhogy nem szabad a rendszerre veszélyt jelenteniük, de nemzeti érdekeket is kell hirdetniük és képviselniük. A Francia Polinézia területén lévő kínai diaszpóra nagymértékben segíti Pekinget a diplomáciai harcokban a Csendes-óceáni térségben. Kína vonzóvá szeretné magát tenni Francia Polinézia számára, és célja a „domination of minds”, (Eudeline, H – Hung, J-M, 2022, 45.o) vagyis az elmék feletti hatalom megszerzése. Stratégiájával számos Csendes-óceáni ország támogatását megszerezte már, köztük Francia Polinéziát is. Pekinget olyan partnernek tekinti, mely osztozik vele mind a jó, mind a rossz dolgokban, ez pedig óriási diplomáciai előrelépést jelent a Kínai Népköztársaság számára.

Kína végső, hosszabb távú kitűzött célja a felépített stratégiával pedig az, hogy elérhetővé tegye maga számára azokat a szigeteket, amelyek a Kínai-tengert és a Japán tenger határolják egymástól. Ez szabad hozzáférést biztosítana számára a világóceánokhoz, mely a tengeri árukereskedelme szempontjából óriási érdeke. Ezen felül lehetőséget kapna arra, hogy a sarkvidéki útvonalat is használni tudja, mely a globális felmelegedés hatására egyre nagyobb mértékben válik majd hajózhatóvá és jelentősen rövidebb, mint a bármely más ma használt kereskedelmi útvonal.

Egyelőre Kína katonai jelenléte Francia Polinéziában elhanyagolható az Amerikai Egyesült Államokéhoz képest, azonban fontos tény, hogy a térség hatalmas potenciális katonai bázist jelenthet, és a jövőben bármely nagyhatalom számára értékes katonai támaszpontként szolgálhat.

8.3 Furcsa kínai beruházás: halüzem a radioaktív hulladékkal szennyezett atollon

Eduard Fritch, Francia Polinézia elnöke a China's Maritime Silk Road szemináriumán, 2019. novemberében tartott beszédében kifejezte a kínai beruházások támogatását. „Nyitottak vagyunk a kínai magánbefektetők felé épp úgy, ahogy nyitottak voltunk amerikai, francia, európai, samoai vagy új-zélandi befektetők felé az olyan kulcs gazdasági szektorokban, mint például a turizmus vagy az akvakultúra. Nem látok különbséget egy amerikai és egy kínai befektető között. Amennyiben őszinték, mindannyian megérdemlik a barátságunkat, bármi is legyen a nemzetiségük”. (Maclellan, N, 2021, 3.o)

A jelentős kereskedelmi deficit és a munkanélküliség nagyfokú megléte miatt Francia Polinézia nyitott a kínai állami és magántulajdonú cégek befektetéseire a mezőgazdaság, a turizmus és az infrastruktúra fejlesztésének területén. A 2018. szeptemberén tartott Pacific Islands Forumon tartott beszédében Edouard Fritch kifejtette, hogy napjainkban Kína az az ország, amely leginkább jelen van a kis szigetországok életében, és támogatja azokat különböző befektetéseken keresztül. (Maclellan N, 2021, 18.o)

Az elsődleges tervek alapján egy halászati beruházás kivitelezését vállalta a kínai Tianrui Group nevű vállalat. A tervek alapján elsöre egy tisztán gazdasági és kereskedelmi célzatú beruházásnak tűnt a projekt, valójában azonban egy nagyobb stratégiai befolyást is képes Kína kezébe juttatni. Ezt a gondolatot hivatott alátámasztani a kínai állam napjainkban tapasztalt erőteljes hitelnyújtási befektetési politikája. Ezen kívül a térség nukleáris szennyezettségéből fakadó kérdések is elképzelhetetlenné teszik számunkra egy élelmiszeripari üzem biztonságos működését és komolyságát.

A haltenyésztésre specifikálódott üzem megépítésére ugyanis a Hao atollon került sor, amely közvetlen mellett a repülőtér mellett helyezkedik el, amelyet Franciaország 1966-1996 között a nukleáris kísérletekkel foglalkozó Csendes-óceáni Kísérleti Központ működése során használt katonai bázisként. A Tuamotu szigetsoporthoz tartozó Hao atoll egy több, mint három kilométer hosszú katonai leszállópályaként alkalmazott terület volt akkoriban.

Az atoll másik fontos szerepe az atomkísérletek három évtizedében egy megálló pont volt Franciaország, Papeete (Francia Polinézia fővárosa) valamint Morura és Fangataufa atollok közt, ahol Franciaország harminc év alatt 193 nukleáris kísérletet hajtott végre. A Hao atollon hajtották végre a radioaktivitásnak kitett repülőgépek, hajók, illetve a személyzet fertőtlenítését.

A Nukleáris Biztonságért és a Sugárvédelemért Felelős Francia Küldöttség már 2006-ban felfedte, hogy a központ bezárása után jelentős mennyiségű radioaktív anyag eltávolítására egész egyszerűen az óceánba juttatással került sor, ez a Hao atoll esetében 532 tonna sugárzó anyagot jelentett. (DSND, 2006, 20-22. o.)

Mielőtt ez pontosan kiderült volna, a köztudatban már benne voltak az atomkísérletek okozta negatív környezeti hatások, ezért a szennyezett környezetre való tekintettel nehezzé vált befektetőket csábítani a térségbe. 2000-ben a *The Economist* hasábjain is megjelentek hirdetések, melyek nyugati befektetőket kívántak a szigetvilágra csábítani. A Hao atollra érkező befektetők számára Francia Polinézia számos kedvezményt kínált. Társasági adómentességet ígértek, de emellett a vagyonadó, a vámok és a személyi jövedelemadó fizetése alól is felmentést biztosítottak volna.

Mivel a nyugati országok nem tűntek motiváltnak az atollal kapcsolatosan, így keleti irányba is megkezdtek annak promotálását, míg végül 2016. végén a Tahiti Nui Océan Foods nevű vállalat ajánlatot tett egy halászati projekt megvalósítására a Hao atollon. A cég 2014-ben jött létre, egy kínai tulajdonú vállalat Francia Polinéziában létesített leányvállalataként. A cégcsoport tulajdonosa egy kínai milliárdos üzletember. Az anyavállalat Kínában üzemel, és építőipari, turisztikai, logisztikai és pénzügyi befektetésekkel is rendelkezik.

A projekt tervei végül 2018-ban készültek el. A tervezés kezdeti szakaszában egy, a végül megvalósultnál sokkal nagyobb volumenű beruházásról beszéltek. Ennek alapján 10000 munkahely teremtésére került volna sor, végül azonban ez csak százas nagyságrendekben lett mérhető. A beruházás értéke 300 millió amerikai dollárra tehető. (Bayen-Poisson, A, 2017., 3. oldal)

Francia Polinézia kormánya nagyon hálásan fogadta a kínai befektetőt. Ennek jelképes megerősítésére 2018-ban a Tahiti Nui Océan Foods vezérigazgatóját, Wang Chenget a „Tahiti nui rend parancsnoka” címmel tüntették ki.

A Kínai Fejlesztési Bank 320 millió dolláros hitelt nyújtott a Tahiti Nui Océan Foods vállalatnak a projekt sikeres kivitelezéséhez. (AIDDATA, 2022) Ez a lépés tökéletesen beleillik Kína korábbiakban is alkalmazott „debt-trap diplomacy” stratégiájába.¹ Az adósságcsapda-hitelezések közös tulajdonságai, hogy a szerződések titkosított záradékokat tartalmaznak, valamint, hogy a záradékok általában tiltják az előtörlesztést. Közös bennük, hogy nemfizetés ese-

¹ Emiatt kérte például Montenegró az Európai Unió segítségét egy közel egymilliárd dolláros kínai hitel visszafizetését illetően, ugyanis a törlesztőrészeket nem tudta fizetni a törlesztés elkezdődésekor.

tén a terület könnyedén a kínai állam kezébe kerülhet. Mivel a három évtizeden keresztül nukleáris szennyezésnek erősen kitett atollon létesíteni kívánt élelmiszeripari beruházás nem tűnik gazdaságilag kifizetődőnek, ezért valószínűsíthető, hogy Kína célja valójában a terület felügyeletének teljeskörű megszerzése.

9. EREDMÉNYEK, ÖSSZEGZÉS

Francia Polinézia autonómiai státusza, és ebből kifolyólag a gazdasági, kereskedelmi kapcsolatai is rengeteget változtak az évtizedek során. Az 1945-ben megszerzett „tengeren túli terület” státusz nagy autonómiával ruházta fel a régiót, mely napjainkra teljes belső autonómiává fejlődött ki. Szinte kizárólag csak az állampolgárság, a bevándorlás és a letelepedés kérdése az, ami a francia állam felügyelete alá tartozik. Francia Polinézia közvetlenül, önmagát képviselve vehet részt számos globális és regionális gazdasági és diplomáciai fórumon, szabadon választhatja meg kereskedelmi partnereit, befektetőit.

A regionális gazdasági kapcsolatok korlátozottak. A Világbank regionális csoportosítása Kelet-Ázsiát és a Csendes-óceáni szigetvilágot egy régióba sorolja, mely megnehezíti Francia Polinézia szűkebb értelemben vett regionális gazdaságának vizsgálatát. A Világbank által meghatározott régiónak része Kína, Japán és Szingapúr is, melyek külön-külön is jelentősebb partnernek tekinthetők, mint a teljes Csendes-óceáni régió.

A régió belüli kereskedelem alacsony szintje elsősorban a heterogén gazdasági környezettel magyarázható. Ehhez hozzá tartozik, hogy ezek az országok mind olyan termékek előállításával és exportálásával foglalkoznak, melyek jórészt a többi országban is megtalálhatóak, így nincs szükség a köztük történő kereskedelemre.

Francia Polinéziára Franciaország által számos európai uniós szabályozás vonatkozik, és a Franciaország által aláírt nemzetközi kereskedelmi egyezmények is vonatkoznak rá. Ezáltal több regionális együttműködésből is kimarad, így lehetőségei a független szigetországokéhoz képest még korlátozottabbak a szomszédos országokkal való kapcsolat kialakításában.

A terület kereskedelmének jelentős részét az import képezi, az export értéke elenyésző. Legfontosabb kereskedelmi partnere a mai napig Franciaország, mind az import, mind az export

esetében. A szolgáltatások importjába azonban beletartoznak olyan hírközlési, telekommunikációs, közlekedési szolgáltatások, melyek biztosítása Franciaország, mint „anyaország” feladata a tengeren túli területei számára.

Megállapítható, hogy még a mai napig is Franciaország az a gazdasági partner, melytől Francia Polinézia a leginkább függ, jelenléte és az általa biztosított transzferek elengedhetetlenek a csendes-óceáni szigetország működéséhez.

Franciaország geopolitikai stratégiájának szempontjából kiemelkedő szereppel bír Francia Polinézia. A francia állam az utóbbi években kiemelt figyelmet fordít arra, hogy tengeren túli kapcsolatait mélyítse, nem csupán a gazdasági, hanem diplomáciai, stratégiai és katonai szintén is. Franciaország rendelkezik a világon a második legnagyobb kizárólagos gazdasági területtel, ezek nagyrésze, egész pontosan 5 millió négyzetkilométernyi terület Francia Polinéziához kapcsolódóan, a Csendes-óceán területén helyezkedik el. Franciaország elsődleges célja megőrizni a térségben meglévő szuverenitását, valamint felügyelni a régió biztonságát, tengeri kereskedelmét.

Az utóbbi években a stratégia jelentősége jelentősen megnőtt. Ennek elsődleges oka, hogy a Kínai Népköztársaság egyre több érdeklődést mutat Francia Polinézia, és más francia fennhatóságú csendes-óceáni területek iránt, és mélyíteni igyekszik diplomáciai kapcsolatait az említett területeken. Megfigyelhető, hogy Kína elsősorban nem a külkereskedelmi kapcsolatait igyekszik ráerőltetni Francia Polinéziára. Egy elfogadó, Kína felé is nyitott mentalitás megteremtésén dolgozott hosszú évekig, mely napjainkban kifizetődni látszik. Francia Polinézia kormánya örömmel üdvözl minden Kínából érkező befektetést, így a stratégiai jelentőségű Hao atollon megvalósuló, teljes mértékben kínai finanszírozású halászati beruházást is. A beruházás a kínai szokásoknak megfelelően óriási hitel nyújtása mellett valósul meg, mely könnyen lehet, hogy a későbbiekben Francia Polinéziát is adósságcsapdába sodorhatja, és Kína megszerezheti a stratégiai fontosságú, akár katonai bázisként is működtethető Hao atollt.

Láthattuk, hogy Francia Polinézia légitársasága a teljes flottájának cseréjét hajtotta végre 2019-ben. Az addig forgalomban lévő francia gyártmányú Airbus repülőgépeket az amerikai Boeing 787-9 típusú gépekre cserélte. Ez a lépés a repülőgépek közti technikai különbségekkel nem alátámasztható, így valószínű, hogy ez a váltás is a Franciaországról való jelképes leválás jeleként értelmezhető.

Franciaország indo-csendes-óceáni stratégiáját folyamatosan frissíti, az Európai Tanácsban 2022-ben betöltött soros elnöksége idején is prioritásként tekintett a Csendes-óceáni területekkel való kapcsolat erősítésére, így valószínűleg a jövőben is fontos szerepet fog kapni az ország életében, azonban egyelőre nem tudjuk megjósolni, hogy Kína befolyása meddig fog növekedni Francia Polinézia területén. Az azonban megállapítható, hogy Franciaország egyre komolyabban veszi Kína közeledését, és valós veszélyként tekint rá stratégiája kialakítása során.

Edouard Fritch polinéz kormánya minden bizonnyal nem foglalkozik a Franciaország által felállított indo-csendes-óceáni stratégiával, és Kínához való közeledésével teljes mértékig szembe megy Franciaország érdekeivel. Úgy tűnik, hogy Francia Polinézia jelentős mértékben elkezdett nyitni a világgazdaság más szereplői felé is. Korábban ezek jelentősége a kereskedelmi kapcsolatokra korlátozódott, Kína esetében azonban ez egészen más szemszögből vizsgálendő. Francia Polinézia igyekszik kihasználni a kialakult helyzetet, és számára lehető legkedvezőbb scenáriót próbálja megtalálni. Jelenleg ez abban nyilvánul meg, hogy míg továbbra is részesül a francia állam által kötelezően térítendő pénzügyi támogatásokban, Kína kedvezőnek ígérkező befektetéseit is szívesen fogadja a szigetország.

Franciaország egyelőre még rendelkezik vezető gazdasági befolyásával is a térségben, azonban egyértelműen látszik az a tendencia, miszerint a korábbi, szinte kizárólagos jelenlétét már elveszítette. A legfontosabb kérdés a jövőre nézve mindenképpen az, hogy Kína folytatni fogja-e behatolását a csendes-óceáni szigetvilág életébe, valamint, hogy a francia állam csökkenő kontrollja a terület felett vajon a jövőben a teljes politikai függetlenedéshez is vezethet-e.

IRODALOMJEGYZÉK

actu.fr (2022): Emmanuel Macron « flingue » le projet chinois de ferme aquacole à Hao. Letölthető: https://actu.fr/polynesie-francaise/hao_98720/emmanuel-macron-flingue-le-projet-chinois-de-ferme-aquacole-a-hao_43814556.html (letöltve: 2022.11.05.)

Aerocorner: Airbus A350-900 (2018): <https://aerocorner.com/aircraft/airbus-a350-900/> Letöltve: 2022.11.06.

AIDDATA (2022): CDB provides loan to Tahiti Nui Ocean Foods for \$320 million Aquaculture Fish Farm Project on Hao Atoll Letölthető: <https://china.aiddata.org/projects/49126/> (letöltve: 2022.11.07.)

Air Tahiti Nui (2019): Our Fleet Boeing 787-9. Letölthető: <https://www.airtahitinui.com/us-en/our-fleet-boeing-787-9> (letöltve: 2022.10.03.)

Air Tahiti Nui (2020): Annual Report. Letölthető: <https://www.airtahitinui.com/sites/default/files/docs/atn-annualreport2019.pdf> (letöltve: 2022.10.05.)

Airbus (évszám nélkül): A340-300 – Unlikely matched to the new competitive environment. Letölthető: <https://www.airbus.com/en/who-we-are/company-history/commercial-aircraft-history/previous-generation-aircraft/a340-family/a340-300> (letöltve: 2022.10.03.)

Bayen-Poisson, A (2017): The Pacific Ocean: New Area of Interest for Food Security in China? Letölthető: https://www.academia.edu/50309496/The_Pacific_Ocean_New_Area_of_Interest_for_Food_Security_in_China_Challenges_and_perspectives_of_the_Chinese_aquaculture_project_on_Hao_Atoll (letöltve: 2022.11.02.)

Boeing (évszám nélkül): Boeing 787 Dreamliner. Letölthető: <https://www.boeing.com/commercial/787/> (letöltve: 2022.10.03.)

Boeing Mediaroom (2019): Boeing, Air Tahiti Nui finalize order for two Dreamliners Letölthető: <https://boeing.mediaroom.com/2015-04-30-Boeing-Air-Tahiti-Nui-Finalize-Order-for-Two-787-9-Dreamliners> (letöltve: 2022.10.03.)

Department of Foreign Affairs and Trade (2021): Market Insights, French Polynesia. Letölthető: <https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/french-polynesia-market-insights-2021.pdf> Letöltve: 2022.11.03.

Eudeline, H – Hung, J-M (2022) Influence of the People's Republic of China in the Pacific Islands. Letölthető: https://institut-thomas-more.org/2022/07/05/influence-of-the-peoples-republic-of-china-in-the-pacific-islands/?fbclid=IwAR2UNgdIo6jT6S5BR0eBeh99Q3rY-Karp1JOmD-Q9_Ww_pdxEyuWIGb_ZQBs (letöltve: 2022.10.24.)

European Commission (2022): European Union, Trade in goods with French Polynesia. Letölthető: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_french-polynesia_en.pdf (Letöltve: 2022.09.24.)

Franciaország kormánya (2022): La stratégie de la France dans l'Indopacifique. Letölthető: https://www.nouvelle-caledonie.gouv.fr/content/download/8434/64949/file/La%20strate%CC%81gie%20de%20la%20France%20dans%20l'Indopacifique.pdf?fbclid=IwAR3UsDbtESN48mRu89dqaWMI9J2J3MtMJx6PSFv35NXmVqAM39_3QQzowUc (Letöltve: 2022.10.22.)

Franciaország Tengerentúli Területeinek hivatalos weboldala Letölthető: <https://www.outre-mer.gouv.fr/>

IEOM (2011): Regional exchanges between New Caledonia and French Polynesia: limiting factors and support. Letölthető: https://www.ieom.fr/IMG/pdf/ne28_eclairage_echanges_regionaux_nc_et_pf_version_anglaise.pdf (letöltve: 2022.10.14.)

IEOM (2021): Balance des Paiements de la Polynésie Française. Letölthető: https://www.ieom.fr/IMG/pdf/balance_des_paiements_pf_2020-2.pdf (Letöltve: 2022.09.04.)

Kóczyán, B – Koroknai, P. (2017): Fizetési mérleg. MNB Oktatási Füzetek, 2017. április. Letölthető: <https://www.mnb.hu/letoltes/mnb-oktatasi-fuzetek-12-fizetesi-merleg-0329.pdf> (letöltve: 2022.09.13.)

Maclellan, N (2021): Democratic and Western: China and French Colonialism in the Pacific in The China Alternative, Anu Press. Letölthető: <https://www.jstor.org/stable/pdf/j.ctv1h45mkn.10.pdf?refreqid=excel->

[sior%3Afd5be3ec10b8e69cb8eb611a0022a1fe&ab_segments=&origin=&acceptTC=1&fbclid=IwAR1J2yUTOlnoIYySQiDq7waq1tkC6s-blL2Ay-IMqKcmtgO3JTWBDpfX_jSo](#) (letöltve: 2022.10.24.)

Matuszka, E (2021): Francia Polinézia a fűszoknyákon túl – Egy nem-autonóm terület gazdasága

Milhiet, P (2021). Géopolitique de l’outre-mer. Quelle concurrence France / Chine en Polynésie française ?. Diploweb.com : la revue géopolitique, Diploweb.com, fihal-03592644
Letölthető: https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-03592644/document?fbclid=IwAR1J2yUTOlnoIYySQiDq7waq1tkC6s-blL2Ay-IMqKcmtgO3JTWBDpfX_jSo (Letöltve: 2022.10.23.)

Milhiet, P (2022): The Diplomat: French Polynesia and France’s Indo-Pacific Strategy. 2022.május 10. Letölthető: <https://thedi diplomat.com/2022/05/french-polynesia-and-frances-indo-pacific-strategy/> (letöltve: 2022.10.12.)

Milhiet, P (2022): The Diplomat: French Polynesia has its own China dream. június 23.
Letölthető: https://thedi diplomat.com/2022/06/french-polynesia-has-its-own-china-dream/?fbclid=IwAR3adWJ9psQ-qyeZ_nlEkwrIk4YPW9Py-aOFMEb0o4hTgBoN-hnd9f86FNQk (letöltve: 2022.10.23.)

Oversean Association (2022): French Polynesia Letölthető: <https://www.overseas-association.eu/oct/french-polynesia/> (letöltve: 2022.11.04.)

Rapport Annuel Économique de la Polynésie Française (2022). IEOM. Letölthető: https://www.ieom.fr/IMG/rapport_annuel_ieom_polynesie_francaise_2021/index-120.html#page=202 (Letöltve: 2022.09.10.)

Raulin, A - Bayen-Poisson, A (2020). Les PTOM, entre “ Europe et Pacifique ”. Les relations entre l’Union européenne, les pays ACP et les PTOM, la fin d’un cycle, fihal-03740115f
Letölthető: https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-03740115/document?fbclid=IwAR3UUf-eO40FxxD0PMKjkQ8BgRsT4_5M_IOofjFQEGk3gjFBWdDiM4f3MRA (Letöltve: 2022.10.23.)

Torterat, J. – Bolduc. M (2018): Le ralentissement démographique se confirme, les jeunes continuent à émigrer. INSEE, 2018/No.1721. Letölthető: <https://www.insee.fr/fr/statistiques/3651609> (letöltve: 2022.09.18.)

Vácz, I (2021): Túl nagy teher a kínai hitel, uniós segítséget kért a visszafizetéshez Montenegró (március 31.) Letölthető: <https://g7.hu/vilag/20210331/tul-nagy-teher-a-kinai-hitel-unios-segitseget-kert-a-visszafizetesehez-montenegro/?fbclid=IwAR0dw3fxKEGNx-fsLqRmRCPqjntoI0uggKjHiC1Ec4u6fwPVJkwYjajJv7bA> (Letöltve: 2022.11.07.)

Whereig.com (2022): French Polynesia Location Map Letölthető: <https://www.whereig.com/au-oceania/where-is-french-polynesia.html> (letöltve: 2022.11.07.)

World Integrated Trade Solutions – French Polynesia (2022). Letölthető: <https://wits.worldbank.org/CountrySnapshot/en/PYF>

WTO Report (2008): Globalization and Trade Letölthető: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/wtr08-2b_e.pdf (letöltve: 2022.11.05.)